

Iraq sacseja **Occident**

La possibilitat d'atacar l'Iraq és la darrera, i més forta, de les diferències entre els EUA i la Unió Europea. El protocol de Kyoto o l'enfocament del conflicte Palestina-Israel són altres falques recents de l'anomenat Occident.

I encara que Europa també ha quedat dividida entre aliats i detractors de Bush, el cert és que l'opinió pública europea és majoritàriament contrària a la guerra.

A la pàgina anterior, el secretari general de l'OTAN, George Robertson. L'atac a l'Iraq que preconitzen els EUA ha trobat l'oposició momentània de França i Alemanya, entre d'altres. Jacques Chirac i Gerhard Schröder són els caps visibles d'un cisma que amenaça de dividir Occident.

En poques setmanes s'ha fet evident que Occident, entès bàsicament com l'espai que representen EUA-UE, té algunes esquerdes importants. I passi el que passi amb l'Iraq, hi ha ferides que, com a mínim, deixaran marca, si és que algun dia s'arriben a guarir. És cert que la divisió entre nord-americans i europeus no és clara, ja que també hi ha divisió dins d'Europa, però si hem de fer cas als sondejos, tot i compartir moltes coses, cada cop tenim unes opinions públiques més divergents. I això, més enllà de la retòrica del moment als dos continents, comença a generar preocupació en certs àmbits polítics a un i altre cantó de l'Atlàntic.

De pedres, se n'han tirat moltes, però la més evident va ser la del secretari de defensa dels EUA, Donald Rumsfeld, a

principi d'any, quan qualificà França i Alemanya de "vella Europa", per mantenir les posicions contràries a un "atac preventiu" contra l'Iraq de Saddam Hussein. Després, el dia 30 del mateix mes de gener, des d'Europa es va fer un cop de força proamericà: vuit caps d'estat i govern van signar una carta de suport a les tesis de Bush d'atacar l'Iraq sense necessitat d'una segona resolució de l'ONU. Els seus promotors van ser l'eix Blair-Berlusconi-Aznar, als quals s'afegiren els governs conservadors de Portugal i Dinamarca, i també tres estats de l'antiga òrbita soviètica: Hongria, Polònia i Txèquia.

Ni França ni Alemanya van ser convidats a la festa. I, és obvi, aquests dos governs tampoc van convidar "els vuit" a parlar de l'alternativa francoalemanya al

pla de Bush. Evidentment, la carta i l'alternativa francoalemanya feien saltar pels aires no ja la política exterior europea, sinó les esperances que algun dia existeixi de debò. Mentrestant, el teòricament moderat secretari d'Estat dels EUA, Colin Powell, responia a la dissidència europea rebutjant el pla francoalemany i comparant l'augment del nombre d'inspectors amb "l'Inspector Clouseau voltant per tot l'Iraq". La comparació té mala sang si es té en compte que Clouseau, interpretat al cinema per Peter Sellers, era incompetent i, sobretot, francès.

Les desavinences van continuar en el si de l'OTAN, on França, Bèlgica i Alemanya van vetar l'assistència militar a Turquia amb vista a un futur conflicte bèl·lic. Una actitud que Rumsfeld va titllar de "vergonyosa" i els va acusar de

minar les Nacions Unides. Això no ha agradat gens al ministre d'Exteriors alemany, Joschka Fischer, tal com va demostrar en la 39a Conferència sobre Seguretat Internacional, celebrada a Munic el passat 9 de febrer. En la cimera Rumsfeld va tornar a criticar la posició franco-alemanya, i Fischer, en la seva intervenció, s'hi va tornar: després de plantejar-se si havia arribat el moment de recórrer a la violència, es va girar cap a la delegació dels EUA, va canviar de l'alemany a l'anglès, i amb molta seriositat va dir: "Perdoneu-me, però no n'estic convençut."

El diari *The New York Times* llançava més llenya al foc recollint els comentaris de dos delegats dels EUA en aquesta cimera, els quals havien estat amb el cap dels marines a Europa, el general James Jones, que els hauria parlat de la possibilitat de reduir el nombre de soldats americans estacionats al continent, que actualment són uns 100.000 i estan en llocs encara tan sensibles com Kosovo.

Kyoto i Palestina. L'Iraq és el xoc més espectacular, però no l'únic, que han tingut en els darrers anys europeus i americans. Hi ha hagut discrepàncies amb el Tribunal Penal Internacional, el protocol de Kyoto, la pena de mort, la prohibició de mines antipersona, l'ajuda als països més pobres, l'escut antimíssils dels EUA o l'entrada de Turquia a la UE. També en l'àmbit econòmic hi ha hagut enfrontaments, com ha passat amb l'acer. Bush va apujar els aranzels a les importacions d'aquest metall, cosa que va perjudicar la siderúrgia europea i va beneficiar els seus homòlegs nord-americans, que tot i no tenir una indústria molt competitiva en aquest sector, sí que és situada en estats que precisament van resultar bàsics perquè el Partit Republicà es fes amb la majoria del Congrés dels EUA en les passades eleccions parcials.

Altres mostres de competència aferrissada han estat la lluita entre els gegants aeronàutics Airbus (Europeu) i Boeing (EUA), o la mateixa competència euro-dòlar. I en aquest sentit, no és gens casual que Corea del Nord faci totes les seves transaccions comercials en euros. Però si hi ha una qüestió que ha entelat

L'Iraq és el més cridaner dels recents enfrontaments entre Amèrica i Europa

més d'una vegada les relacions euro-americanes, aquesta és l'enfocament de la qüestió del conflicte entre Palestina i Israel. I no és aliè a això el pes que té als EUA el lobby pro-Israel (vegeu EL TEMPS, núm. 950). No és una disputa restringida als interessos de cada govern. Segons una enquesta de l'estiu passat feta pel Pew Research Center (PRC), dirigit per Madeleine Albright, un 41% dels ciutadans dels EUA simpatitza amb els israelians, mentre que només un 13% ho fa amb els palestins. En canvi, a França, Alemanya, Itàlia i el Regne Unit les simpaties són majoritàries per als palestins. A tall d'anècdota cal destacar que en el sondeig també es recull que en els quatre països europeus les simpaties per als palestins són majors entre els que tenen més estudis.

Atesa la relació que hi ha entre els EUA i Israel, també aquests enquestats europeus es mostren d'acord, en una àmplia majoria, que el Govern Bush podria fer més del que està fent per arribar a la pau. Per la seva banda, la UE ja té un representant especial a la zona, Miguel Àngel Moratinos, però com bé diu un dels seus consellers, Christian Jouret, el rol europeu en el conflicte és de tenir idees i sobretot diners, per construir i reconstruir els edificis i infraestructures que fa caure l'exèrcit d'Ariel Sharon cada cop que vol represaliar els palestins després d'un atac suïcida. Fa unes setmanes, l'historiador Antoni Segura deia en aquesta revista que aquest problema és una de les frustracions europees, "i tot això que en diem la configuració d'un espai Euromediterrani és música celestial mentre tinguem un conflicte obert com aquest. I, lamentablement, la nostra capacitat d'incidència és mínima, per no dir nul·la".

Fins i tot en un aspecte més espiritual hi ha diferències entre els EUA i Europa. En el mateix estudi de la PRC es tracta la qüestió de la religió, i els resultats obtinguts mostren que els EUA és l'únic país de l'anomenat Occident, és a dir, de

l'hemisferi ric, que dóna molta importància a la religió. Així, mentre que un 59% de nord-americans diu que la religió és molt important, aquest percentatge és del 33% al Regne Unit, del 27% a Itàlia, del 21% a Alemanya i del 17% a França. Fins i tot entre els països de l'Europa de l'Est aquest percentatge és menor al dels EUA, també en la Polònia de l'actual papa, on no supera el 36%.

La rasa s'eixampla. Dels diversos sondejos de la PRC, fets durant l'any passat i en col·laboració amb el diari *International Herald Tribune*, també es dedueix una divisió més de fons entre els Estats Units i Europa. Per exemple, la gran majoria d'enquestats francesos, alemanys i anglesos, creuen que Europa occidental hauria de ser més independent dels EUA. I en el cas del Regne Unit hi ha gairebé un empat: el 47% hi està d'acord i el 48% creu que la relació d'ara ja està bé. Morton H. Halperin, analista de PRC, assegura que "qualsevol que cregui en la importància de les relacions EUA-Europa només pot esperar que Bush prengui molt en consideració aquests resultats i torni al principi que els EUA poden acomplir els seus objectius en el món només si té en compte els interessos dels altres. Si no ho fa, els resultats de les enquestes suggereixen que molt probablement estem davant d'una seriosa deterioració en les relacions transatlàntiques que no es poden millorar amb la diplomàcia tradicional". El comentari és de l'estiu, quan Madeleine Albright va presentar, preocupada, els resultats de la macroenquesta sobre què pensa el món dels EUA. Al desembre, però, les enquestes de la PRC continuaven mostrant un creixent antiamericanisme arreu del món, fins i tot més acusat en estats com Alemanya i França que no pas en països en via de desenvolupament d'Àfrica i Àsia.

Un dels pocs polítics que ja fa temps que rumia sobre aquesta rasa atlàntica és el president de la Generalitat de Catalu-

George W. Bush ho té clar. Vol atacar l'Iraq amb o sense el suport d'algunes de les grans potències mundials. De fet, el desplegament dels Estats Units a la zona creix amb el pas dels dies. El rebuig a la guerra, també. No es recorda un clam unànim tan gran a tants racons del Planeta. Les multitudinàries i nombrosíssimes manifestacions del passat dissabte 15 de febrer ho testimonien.

nya, Jordi Pujol, com va exposar en una conferència el passat 6 de febrer a la Universitat de Georgetown, Washington, tot i que ja volia fer-la l'estiu del 2001. Per a Pujol, en els últims dos anys, "The West", entès com "la suma o almenys l'entesa entre EUA i Europa [...] està en perill d'esberlar-se". Va posar com exemples la secularització europea, en contraposició a l'augment de la religió i el moralisme als EUA, o l'arrogància de polítics com Rumsfeld envers "el sentiment de superioritat intel·lectual que exhibeixen alguns europeus mal informats i pretenciosos". Pujol també va incidir en les diferències en el cas d'Israel i Palestina, i tot i declarar-se prosionista convençut, recordà que també coincideix, "de vegades", amb el sentiment europeu que "els EUA podien haver fet molt més [...] pressionant molt més sobre Israel (i també sobre Palestina)". En aquest sentit manifestà que, si al final hi ha guerra

contra l'Iraq, els EUA "estaran obligats a considerar un acord entre israelians i palestins com una qüestió d'alta prioritat i deure moral".

Pujol també va repassar les diferències de valors que han marcat els dos sistemes polítics: d'una banda, uns EUA marcats "per l'esperit de frontera i la predisposició a acceptar el risc", i de l'altra, una Europa on ha prevalgut "la seguretat i la protecció", d'on provindria l'inconvenient de ser un sistema "que no fa política de poder". És el mateix que deia l'exfuncionari del Departament d'Estat dels EUA, el republicà Robert Kagan, en un article a la revista *Policy Review*: "És hora de parar de pretendre que els europeus i els americans comparteixin una visió del món comuna, o fins i tot que ocupin el mateix món." Kagan explica que Europa prefereix un sistema de lleis i normes de cooperació i

negociació transnacionals, que duguin a un "paradís de pau i prosperitat, la realització de la 'pau perpètua' de Kant". Mentre que els EUA "exerceixen el poder en un món *hobbesià*, on no es pot confiar en les lleis i normes internacionals i on la veritable seguretat i promoció de l'ordre liberal encara depèn de la possessió i l'ús de la força militar". Per a Kagan aquesta divisió no és transitòria ni depèn d'unes eleccions, sinó que "és profunda i és probable que duri".

Kagan, però, no atribueix aquestes diferències a la identitat de cada regió, sinó a una qüestió de debilitat militar europea. Una debilitat que, per a Kagan, s'arrossega des de la Segona Guerra Mundial, però que durant la guerra freda havia quedat tapada per la lluita entre el bloc soviètic i americà. Així, als anys noranta, els Balcans haurien posat en evidència totes les mancances europees. Kagan no creu que Europa rebutgi l'uni-

lateralisme americà per qüestió de valors, sinó perquè un món dominat per la superpotència nord-americana fa Europa més vulnerable: “Les tàctiques dels europeus, com els seus objectius, són les tàctiques dels dèbils.” I ho compara amb l’inici del segle XX, quan la relació era a l’inrevés, i Wilson proposava unes normes de joc internacionals que no eren gens ben vistes per a l’encara potent imperi britànic.

En aquesta línia, el president del Centre d’Estudis de Temes Contemporanis, Àngel Castineira, també reconeix que els europeus fem “de la necessitat virtut”, i que “embolcallem les nostres febleses amb grans dosis de civilització”, i conclou que aquesta divisió entre els que creuen en Kant i en Hobbes “a Maquiavel, li faria riure, li ho asseguro, no hi ha negociador més dur que un nord-americà”.

El xèrif i el ‘barman’. Sobre el terrorisme i la preocupació per l’Iraq, Kagan diu que la percepció és diferent, però també per l’actual relació de força, i fa aquesta cinèfila comparació: si els americans són els *cowboys*, els europeus són el *barmen* del *saloon*, “i els proscrips desapareixen als xèrifs, no als *barmen*. De fet, des del punt de vista dels *barmen*, que el xèrif intenti imposar l’ordre per la força de vegades pot ser més amenaçador que els proscrips, que potser en aquell moment tan sols volen pendre una copa”.

Aquest article ha aixecat una forta polèmica i ha estat respost des de diverses publicacions. Anatol Lieven, periodista britànic i analista de la *Carnegie Endowment for International Peace*, amb base a Washington, és un d’ells. Per a Lieven, als EUA hi ha “un ressorgiment del nacionalisme” fruit de la combinació de “l’11 de setembre, el *lobby* israelià i vells corrents de la història i cultura americana, dirigit en primera instància contra el món musulmà, però també contra Europa”. Aquest nacionalisme és una bogeria, segons Lieven, ja que destabilitza l’estat actual de les coses, el màxim beneficiari del qual són els EUA. Lieven, per a qui el nacionalisme americà no és extensiu a tot el país, assegura que “aquells que des de la dreta america-

L’esquerda a Occident es pot obrir molt més si els EUA fan la guerra sense acord europeu

na o l’esquerda europea són indiferents a la possibilitat de la mort d’Occident fan un mal servei als propis països, així com a la humanitat en general”, ja que tots dos mons es necessiten per moltes coses, i posa com a exemple que sense les forces de pau i els diners europeus les ràpides victòries militars americanes no durarien gaire.

Lieven reconeix que Europa és dèbil militarment, però considera que això no vol dir que els seus arguments antiunilateralistes siguin equivocats. És més, Lieven es planteja que Europa ha après algunes lliçons de la seva història d’abans del 1945, i de tota manera rebutja que es pugui comparar l’imperi britànic amb els EUA d’avui, ja que els darrers són més forts, com mai ho ha estat cap estat.

Sobre la necessitat d’augmentar tots els pressupostos de defensa europeus per a ser algú a escala internacional, Lieven diu que potser és necessari per no fer el ridícul en situacions com la del conflicte dels Balcans, però no per anar a lluitar a l’Àsia del Sud. A més, recorda que augmentar la despesa militar és molt més fàcil per als EUA que no pas per a Europa, ja que per als primers ha significat enfortir la indústria militar del país, que és capdavantera no només en innovació tecnològica sinó també en l’oferta de llocs de treball. Per contra, a Europa, per posar-se a l’altura americana s’hauria de funcionar conjuntament, és a dir, que els impostos dels francesos poguessin servir per comprar submarins anglesos o tancs alemanys, i els “beneficis econòmics d’aquestes compres serien molt menys visibles per als votants ordinaris”.

Lieven conclou a més que l’OTAN encara és més necessària per als objectius dels EUA que no pas per a Europa, especialment pel que comporta de suport territorial i logístic per intervenir al Pròxim Orient. I fa una darrera reflexió per a la relació que el Regne Unit manté amb els EUA amb aquesta metàfora: “El Regne Unit està en la posició de l’home que acompanya un amic borratxo en un camí fosc i sinuós, en part per ajudar-lo a tirar endavant però en part també per evitar que insult i ataquí els vianants que passen pel costat. Però arriba un moment que la paciència de l’amic més íntim s’acaba, i li ha de dir al company embriagat que ha de triar, o bé s’asserena o bé continua sol el seu camí perillós.”

Faci el que faci el Govern anglès, el cert és que l’esquerda a Occident s’ha obert i encara es pot obrir molt més –especialment entre l’opinió pública– si els EUA tiren endavant la guerra sense acord europeu. Per a Pujol, que creu en la necessitat de reestablir aquesta relació, cal d’una banda una voluntat de compromís entre els dos pols d’Occident, i de l’altra un “esforç ràpid i de gran abast” per part d’Europa en els àmbits militar, tecnològic i polític. I ho justifica afirmant que “és bo per als EUA que hi hagi una Europa forta”.

Castineira destaca també com a solució a les actuals i recents discrepàncies que “l’important per als europeus és que l’unilateralisme nord-americà no sigui la conseqüència dels fracassos del poder d’Europa i de la feblesa de l’ONU”. Per això reclama enfortir les institucions multilaterals: “La nostra estratègia passa per fer coincidir la lògica cooperativa i de consens de totes dues organitzacions pressionant així contra els països que intentin anar per lliure.”

Sigui com sigui, i passi el que passi a curt termini a l’Iraq, una conclusió ja es pot treure de tot plegat. L’unilateralisme americà pot haver dividit Occident, però alhora ha fet tant o més europeisme entre la gent –sentint-se participants d’un territori que diu “no” a la guerra– que el fet mateix de dur euros a les butxaques, per no dir la convenció de Giscard d’Estaing.

Oriol Cortacans